

K Z O M U N I A K A T
B A D A Ń

Warszawa, styczeń 2010

www.cbos.pl ● sekretariat@cbos.pl

BS/12/2010

STOSUNEK POLAKÓW

DO INNYCH NARODÓW

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
3 października 2008 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Już od ponad szesnastu lat monitorujemy stosunek Polaków do innych narodów w celu określenia, które narodowości są przez Polaków darzone sympatią, a które są mniej lubiane. W tym roku przedstawiona respondentom lista objętych badaniem narodów, grup narodowościowych lub etnicznych zawierała trzydzieści osiem pozycji. W większości byli to mieszkańcy krajów Unii Europejskiej, ale znalazło się na niej również kilka większych – lub z różnych względów interesujących – narodów pozaeuropejskich. W sondażu styczniowym¹ badaliśmy m.in., po kilkuletniej przerwie, stosunek do Chorwatów oraz – po raz pierwszy – do Czeczenów.

Posługując się siedmiopunktową skalą² respondenci wypowiadali się, w jakim stopniu darzą dany naród sympatią bądź też są mu niechętni. Uzyskane dane prezentujemy w formie zagregowanej do trzech kategorii: sympatii (punkty na skali od +3 do +1), obojętności (0) i niechęci (od -1 do -3). W ten sposób określamy zasięg sympatii bądź antypatii Polaków do danego narodu. Dla pełniejszej orientacji pokazujemy także średnią wartość deklarowanych uczuć. Informuje nas ona o natężeniu sympatii bądź niechęci, zależy bowiem nie tylko od tego, ilu badanych deklarowało sympatię, obojętność czy niechęć do danego narodu, ale też od tego, jaką siłę przypisywali tym uczuciom, np. czy określali sympatię na „+3” czy też tylko na „+1”. Średnia odnosi się wyłącznie do respondentów mających określony stosunek do danego narodu, eliminuje zaś tych, którzy powstrzymali się od odpowiedzi.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (236) przeprowadzono w dniach 7–13 stycznia 2010 roku na liczącej 1052 osoby reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

² Swoją stosunek do poszczególnych narodowości badani określali na skali od 1 do 7. Opracowując dane skalę tę zastąpiono skalą od -3 (niechęć) do +3 (sympatia) w celu ułatwienia czytelnikom interpretacji podanych w tabelach średnich ocen, uzyskanych przez poszczególne narodowości. Punkt orientacyjny (środek) takiej skali stanowi wówczas wartość 0, oznaczająca obojętność.

Tabela 1

Narody (uszeregowane według malejącego zasięgu sympatii)	Jak by Pan(i) określił(a) swój stosunek do innych narodów?				Średnie*
	Sympatia	Obojętność	Niechęć	Trudno powiedzieć	
	w procentach				
Czesi	53	32	9	6	0,90
Włosi	52	33	10	5	0,90
Hiszpanie	51	34	8	7	0,94
Francuzi	51	33	10	6	0,85
Słowacy	51	31	11	7	0,83
Anglicy	50	33	12	6	0,80
Węgrzy	49	34	10	7	0,82
Grecy	47	34	11	8	0,80
Norwegowie	46	36	9	9	0,82
Holendrzy	46	36	10	8	0,82
Irlandczycy	46	33	12	9	0,75
Amerykanie	45	33	16	6	0,65
Szwedzi	44	38	10	8	0,74
Belgowie	43	37	11	9	0,70
Duńczycy	43	37	11	10	0,71
Finowie	43	36	11	10	0,68
Austriacy	43	38	12	8	0,66
Japończycy	42	34	15	8	0,55
Litwini	42	35	15	8	0,57
Chorwaci	40	35	14	11	0,58
Niemcy	39	29	28	4	0,26
Bułgarzy	37	37	18	8	0,42
Estończycy	35	37	15	13	0,48
Białorusini	34	35	23	8	0,28
Ukraińcy	34	31	29	6	0,11
Rosjanie	34	30	31	5	0,08
Łotysze	33	39	15	13	0,44
Gruzini	32	35	22	11	0,29
Serbowie	31	35	23	11	0,20
Żydzi	31	35	27	7	0,05
Ormianie	29	34	23	13	0,16
Chińczycy	29	35	27	9	0,04
Wietnamczycy	29	34	28	10	0,06
Czeczeni	28	30	29	12	0,01
Turcy	28	32	31	9	-0,03
Rumuni	26	31	35	7	-0,19
Arabowie	24	26	43	8	-0,53
Romowie (Cyganie)	23	25	47	5	-0,55

* Średnie mierzone na skali od +3 do -3

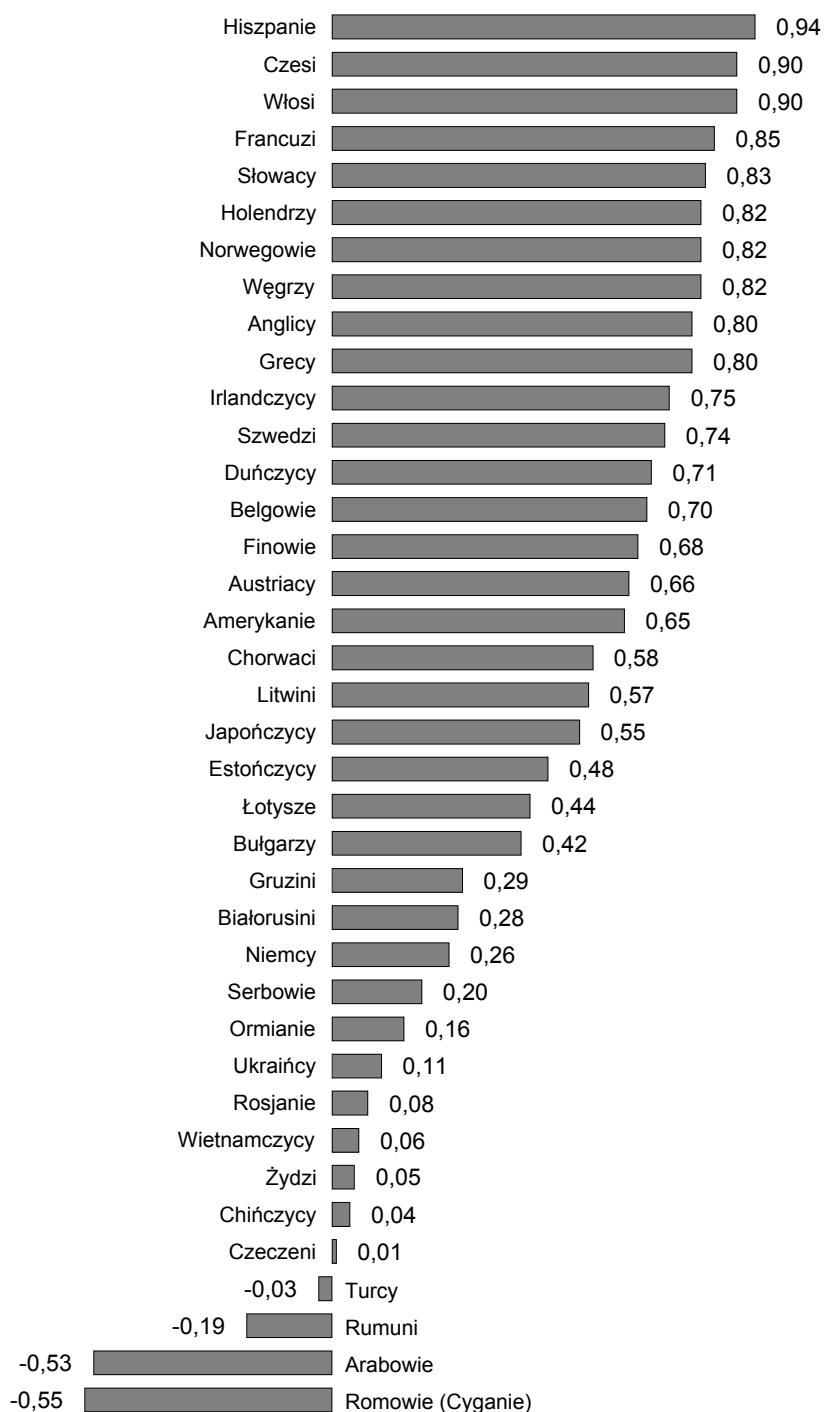
Tabela 2. Zmiany **sympatii** do poszczególnych narodów

Narody	Wskazania respondentów według terminów badań															
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2010
	w procentach															
Amerykanie	62	58	63	59	64	61	54	50	58	56	45	46	49	44	47	45
Anglicy	47	41	51	51	55	50	45	44	51	49	46	50	50	53	51	50
Arabowie	-	-	-	-	-	-	-	-	16	13	11	8	9	12	21	24
Austriacy	41	37	48	49	47	43	40	37	40	36	31	30	36	36	43	43
Belgowie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	33	39	40	42	43
Białorusini	19	17	18	21	22	19	18	26	26	22	21	18	23	27	34	34
Bułgarzy	19	16	23	23	23	20	20	25	26	24	22	19	24	29	35	37
Chińczycy	-	-	-	-	-	21	19	22	26	22	20	16	18	22	31	29
Chorwaci	-	-	-	-	-	-	-	25	29	28	-	-	-	-	-	40
Czeczeni	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	28
Czesi	38	30	43	44	45	41	44	47	50	50	49	46	52	53	53	53
Duńczycy	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	35	32	40	41	45	43
Estończycy	-	-	-	-	-	-	-	24	31	28	26	21	28	30	33	35
Finowie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	32	30	35	37	-	43
Francuzi	61	51	67	62	60	58	53	55	51	48	45	43	48	52	49	51
Grecy	-	-	-	-	-	-	-	43	44	45	44	41	47	49	46	47
Gruzini	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	27	35	32
Hiszpanie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	47	47	53	49	52	51
Holendrzy	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	42	42	48	48	46	46
Irlandczycy	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	39	43	49	54	47	46
Japończycy	-	-	43	48	43	35	33	33	39	36	32	31	30	34	42	42
Litwini	24	22	35	36	36	29	30	36	38	36	38	32	36	38	41	42
Łotysze	-	-	-	-	-	-	-	26	29	29	29	25	29	30	33	33
Niemcy	23	26	35	43	38	32	31	32	38	36	33	34	33	30	38	39
Norwegowie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	46	46
Ormianie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20	27	29
Romowie (Cyganie)	-	6	10	12	10	10	13	17	15	16	15	13	14	14	21	23
Rosjanie	17	16	17	21	20	19	17	23	24	22	18	16	22	24	30	34
Rumuni	9	8	11	12	11	10	13	15	15	15	14	12	16	16	25	26
Serbowie	10	12	14	15	16	13	14	17	18	17	15	12	18	19	29	31
Słowacy	33	32	44	38	39	36	34	42	42	43	41	36	44	48	51	51
Szwedzi	44	40	53	52	49	43	41	44	46	48	42	39	43	44	45	44
Turcy	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	14	17	18	28	28
Ukraińcy	12	9	14	16	15	13	16	19	22	19	29	23	24	25	34	34
Węgrzy	47	41	56	48	47	44	44	47	48	45	43	39	45	45	48	49
Wietnamczycy	-	-	-	-	-	20	21	23	24	19	17	15	18	18	28	29
Włosi	63	54	66	62	63	55	53	54	54	53	50	52	52	51	54	52
Żydzi	15	17	25	26	28	19	19	19	23	21	18	20	20	23	34	31

Tabela 3. Zmiany **niechęci** do poszczególnych narodów

Narody	Wskazania respondentów według terminów badań															
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2010
	w procentach															
Amerykanie	9	13	10	9	6	10	12	14	12	17	20	24	16	21	18	16
Anglicy	16	20	17	13	12	16	15	18	15	19	17	19	15	14	15	12
Arabowie	-	-	-	-	-	-	-	-	54	60	59	70	66	55	49	43
Austriacy	19	20	20	12	14	17	18	21	19	25	21	32	23	24	18	12
Belgowie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	25	19	16	13	11
Białorusini	47	49	53	50	46	48	50	40	36	44	37	51	39	34	26	23
Bułgarzy	41	43	42	39	39	41	40	36	30	35	32	42	34	28	20	18
Chińczycy	-	-	-	-	-	36	37	35	32	39	37	47	43	38	30	27
Chorwaci	-	-	-	-	-	-	-	32	26	30	-	-	-	-	-	14
Czeczeni	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	29
Czesi	28	32	25	22	19	22	18	15	15	18	14	22	14	15	12	9
Duńczycy	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	14	25	18	17	14	11
Estończycy	-	-	-	-	-	-	-	26	20	26	21	34	25	22	21	15
Finowie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	16	26	21	17	-	11
Francuzi	9	13	8	6	8	11	11	9	12	19	19	25	16	14	15	10
Grecy	-	-	-	-	-	-	-	13	14	15	12	21	17	12	14	11
Gruzini	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	28	25	22
Hiszpanie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	18	12	13	10	8
Holendrzy	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13	20	13	12	12	10
Irlandczycy	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15	21	15	11	13	12
Japończycy	-	-	21	16	18	23	24	22	21	25	22	33	30	24	19	15
Litwini	43	43	33	31	30	34	29	24	24	26	21	31	24	22	17	15
Łotysze	-	-	-	-	-	-	-	27	23	29	23	34	28	25	21	15
Niemcy	53	45	38	31	30	39	39	36	31	38	34	38	33	39	32	28
Norwegowie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	9
Ormianie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	33	27	23
Romowie (Cyganie)	-	75	73	70	71	69	64	56	60	61	56	65	58	59	51	47
Rosjanie	56	59	59	57	53	55	57	47	43	49	53	61	47	46	41	31
Rumuni	66	68	68	70	66	66	63	56	55	58	54	62	52	51	40	35
Serbowie	55	51	57	49	44	50	48	42	42	45	40	51	43	40	27	23
Słowacy	27	27	22	21	22	26	21	15	17	20	16	26	18	15	13	11
Szwedzi	14	17	14	12	12	17	14	14	12	17	13	22	17	15	12	10
Turcy	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	53	48	46	37	31
Ukraińcy	65	66	63	60	60	59	58	49	48	51	34	50	42	39	31	29
Węgrzy	18	21	14	16	16	20	15	15	14	19	13	25	18	16	13	10
Wietnamczycy	-	-	-	-	-	34	38	33	35	42	38	49	42	41	31	28
Włosi	6	12	8	7	8	11	11	8	10	12	11	15	14	13	12	10
Żydzi	51	47	45	41	41	48	49	47	46	47	45	50	45	40	32	27

RYS. 1. STOSUNEK POLAKÓW DO POSZCZEGÓLNYCH NARODÓW. ŚREDNIE NA SKALI OD +3 (MAKSYMALNA SYMPATIA) DO -3 (MAKSYMALNA NIECHĘĆ)

Do narodów najbardziej lubianych przez Polaków należą: Czesi, Włosi, Francuzi, Hiszpanie, Słowacy i Anglicy³. Sympatię do nich deklaruje co najmniej połowa badanych

³ W ankiecie używamy określenia „Anglicy” zamiast „Brytyjczycy”, gdyż w języku polskim tradycyjnie odnosi się ono do wszystkich mieszkańców Zjednoczonego Królestwa.

(od 50% do 53%). We wszystkich tych przypadkach kilkakrotnie częściej mamy do czynienia z deklaracjami sympatii niż niechęci.

Prawie połowa ankietowanych (od 45% do 49%) wyraża sympatię do Węgrów, Greków, Holendrów, Irlandczyków, Norwegów i Amerykanów. Niewiele mniej osób pozytywnie postrzega Szwedów, Austriaków, Belgów, Duńczyków, Finów, Japończyków, Litwinów i Chorwatów (od 40% do 44% deklaracji sympatii). Zarazem niechęć do każdego z tych czternastu narodów deklaruje nie więcej niż jedna szóstka badanych.

Nieco mniejszy jest zasięg sympatii do Bułgarów, Estończyków i Łotyszy. Wyraża ją od 33% do 37% respondentów, jednak niechęć do nich deklaruje wciąż mniej niż jedna piąta. W stosunku do kolejnych czterech narodów – Niemców, Białorusinów, Gruzinów i Serbów – sympatia deklarowana jest również częściej niż niechęć, jednak przewaga sympatii wynosi około 10 punktów procentowych.

Pod względem uczuć deklarowanych do Rosjan i Ukraińców badani dzielą się na trzy niemal równoliczne grupy – wyrażających sympatię, obojętność i niechęć, jednak z minimalną przewagą sympatii (34%). W stosunku do Żydów, Chińczyków, Ormian, Wietnamczyków oraz Czeczenów sympatia niemal równoważy się z niechęcią, najczęściej zaś deklarowana jest obojętność.

Deklaracje niechęci przeważają nad sympatią w stosunku do pozostałych narodów uwzględnionych w badaniu, a mianowicie wobec Turków, Rumunów, Arabów i Romów. W odniesieniu do Turków przewaga niechęci nad sympatią jest stosunkowo niewielka. W nieco większym stopniu deklarowana niechęć przeważa nad sympatią do Rumunów, a najwyraźniej – w stosunku do Arabów i Romów.

Zawarte w tabeli 1 zestawienie, ukazujące społeczny zasięg sympatii i antypatii deklarowanej do poszczególnych narodów oraz wartości średnich ilustrujące natężenie tych uczuć, świadczy o tym, że stosunek Polaków do innych nacji jest związany z szeroko rozumianym położeniem geograficznym. Swoje pozytywne uczucia Polacy kierują przede wszystkim ku narodom mieszkającym na zachód od naszego kraju, uczucia negatywne zaś – najczęściej na wschód od Polski. Taka ogólna zasada różnicowania deklaracji sympatii–niechęci badanych daje się zauważyć we wszystkich dotychczasowych sondażach na ten temat, niezależnie od ujawniających się, zwłaszcza z dłuższej perspektywy czasowej, zmian w stosunku do poszczególnych narodów.

Regułę tę dobrze ilustrują wyniki analizy czynnikowej⁴ uczuć deklarowanych na skali niechęć–sympatia.

Tabela 4

Narodowości	Wyniki analizy czynnikowej („ładunki czynnikowe”)	
	Czynnik I	Czynnik II
Hiszpanie	0,96	
Holendrzy	0,94	
Włosi	0,91	
Francuzi	0,89	
Szwedzi	0,89	
Belgowie	0,88	
Norwegowie	0,88	
Irlandczycy	0,85	
Duńczycy	0,84	
Grecy	0,83	
Anglicy	0,82	
Austriacy	0,81	
Finowie	0,81	
Czesi	0,79	
Słowacy	0,75	
Węgrzy	0,74	
Chorwaci	0,64	
Amerykanie	0,62	
Litwini	0,53	(0,39)
Estończycy	0,51	(0,45)
Japończycy	0,50	(0,39)
Rumuni		0,97
Arabowie		0,97
Romowie (Cyganie)		0,96
Czeczeni		0,89
Wietnameczycy		0,78
Serbowie		0,76
Ormianie		0,74
Chińczycy		0,74
Ukraińcy		0,73
Rosjanie		0,73
Białorusini		0,71
Turcy		0,67
Gruzini		0,65
Żydzi		0,65
Łotysze	(0,43)	0,53
Bułgarzy	(0,41)	0,51
Niemcy	(0,32)	0,44
Procent wyjaśnianej wariancji	66,7	6,5

⁴ W analizie zastosowano metodę rotacji OBLIMIN.

Czynnik I łączy narody, do których zdecydowanie częściej deklarowana jest sympatia niż niechęć (najczęściej kilkakrotnie). Są to prawie wszystkie (z wyjątkiem Niemców) zamieszczone na liście narodowości reprezentujące „starą” Unię Europejską, większość (poza Łotyszami) narodów z listy, które przystąpiły do struktur unijnych w ramach czwartej fali przyjęć w 2004 roku, a także Norwegowie, Amerykanie, Japończycy i Chorwaci.

Czynnik II skupia narody, do których badani częściej deklarują niechęć niż sympatię bądź oba te uczucia równie często, jeśli zaś przeważają deklaracje sympatii, to w niewielkim stopniu. Są to nasi wschodni sąsiedzi, a także narody bałkańskie (z wyjątkiem Greków i Chorwatów), mieszkańcy Kaukazu oraz Dalekiego Wschodu (oprócz Japończyków), jak również Arabowie, Żydzi i Niemcy. Dosyć specyficzna jest sytuacja Łotyszy i Bułgarów, którzy z jednej strony znaleźli się w czynniku II, z drugiej zaś dwukrotnie częściej darzeni są przez Polaków sympatią aniżeli niechęcią. Takie usytuowanie obu wymienionych narodowości jest zapewne wynikiem znacznego odsetka deklaracji badanych wskazujących na obojętność (37%–39%) oraz wysokiego (w przypadku Łotyszy) odsetka odpowiedzi „trudno powiedzieć” (13%). Powyższa hipoteza ma potwierdzenie w średniej wartości deklarowanych uczuć, która zarówno dla Łotyszy, jak i dla Bułgarów sięga prawie 0,50.

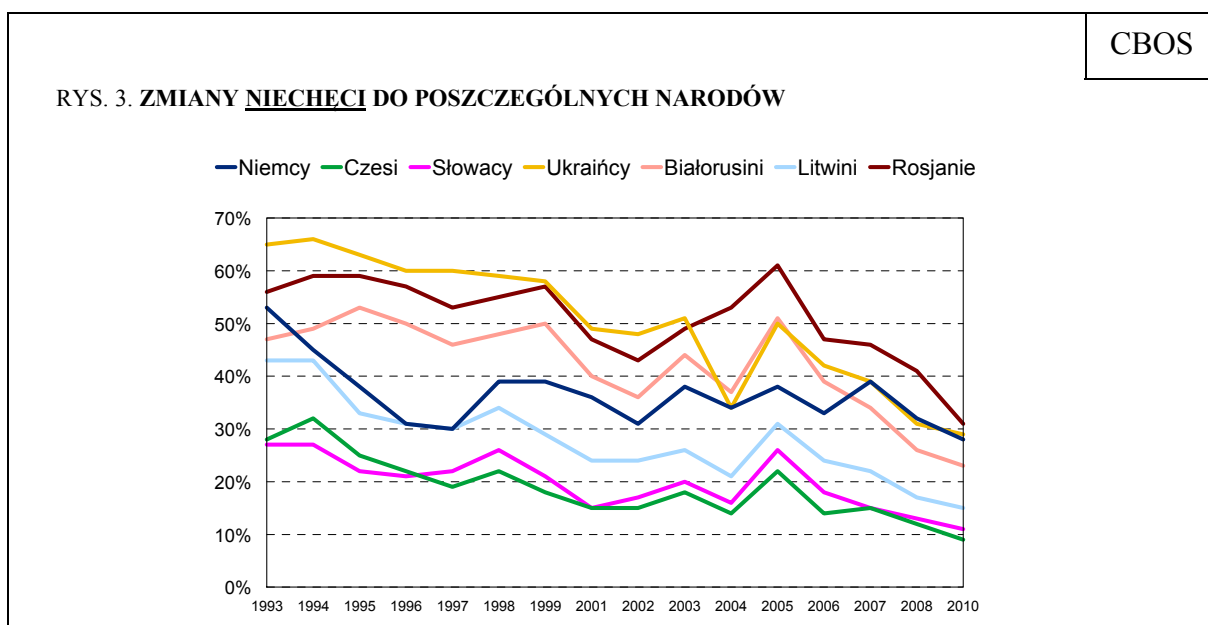
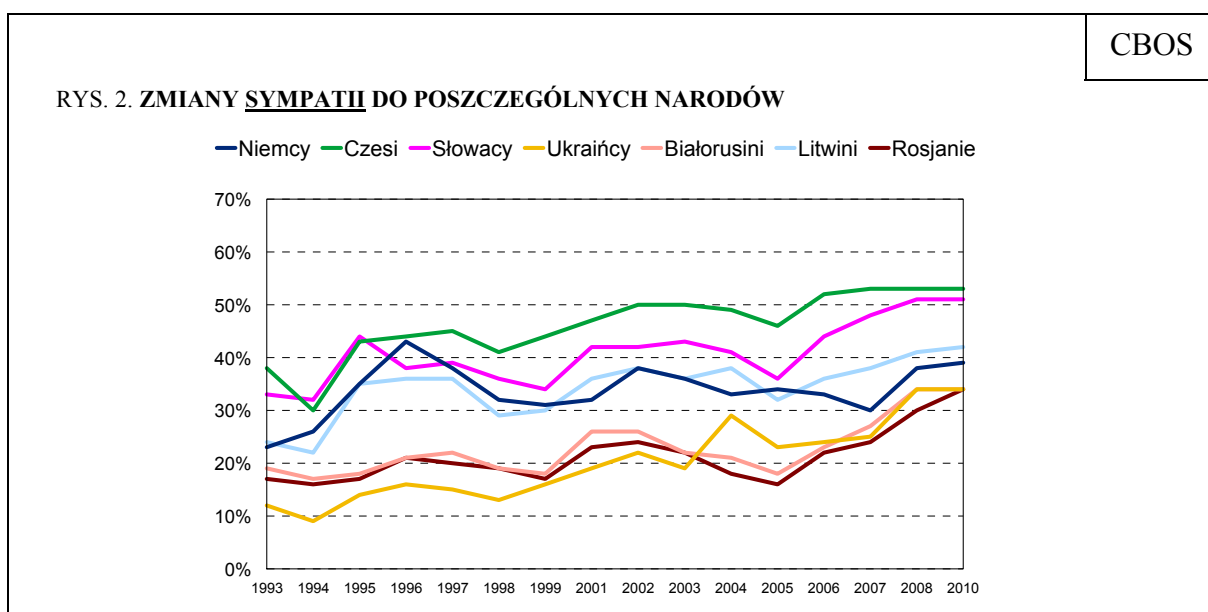
Na stosunek Polaków do innych narodów wpływają więc przede wszystkim dwa stereotypy: bogatego, cywilizowanego „Zachodu” i biednego, na ogół zapóźnionego cywilizacyjnie „Wschodu”. Istnienie tych stereotypów obserwujemy w naszych badaniach mniej więcej od pięciu lat⁵. „Zachód” stanowi dla Polaków pozytywną grupę odniesienia, z którą się utożsamiają i do której chcą przynależeć. Od „Wschodu” natomiast – jako negatywnej grupy odniesienia – woleliby się odciąć, zdystansować, nie chcąc tym samym być z nią kojarzeni.

Innym mechanizmem, zaobserwowanym w ostatnich latach, kształtującym sympatie i antypatie Polaków do różnych narodów, jest przynależność do struktur Unii Europejskiej. Poza Niemcami i Łotyszami wszystkie narody unijne z listy przedstawionej respondentom mają w naszym społeczeństwie dobre notowania. Sytuacja Łotyszy jest niejasna w dużej mierze dlatego, iż wielu badanych nie ma jasno sprecyzowanych opinii na ich temat. W przypadku Niemców wciąż decydujące są zaszłości historyczne i utrwalone w pamięci zbiorowej doświadczenia, choć dosyć wyraźny jest spadek niechęci ankietowanych do tego narodu.

⁵ Zob. komunikat CBOS „Stosunek do innych narodów”, styczeń 2005 (oprac. M. Strzeszewski).

Na koniec warto jeszcze zwrócić uwagę na zmiany stosunku Polaków do innych narodów, jakie można zauważyć z dłuższej perspektywy. Widoczna jest tu bowiem tendencja do powolnego wprawdzie i niesystematycznego, ale jednak wzrostu sympatii do mieszkańców niemal wszystkich narodowości zamieszczonych na naszej liście. Wyjątek stanowią Amerykanie, Francuzi i Włosi, którzy w 1993 roku cieszyli się uznaniem większości naszych respondentów, obecnie natomiast sympatię do nich deklaruje mniej więcej co drugi badany.

Trzeba jeszcze powiedzieć o stosunku Polaków do naszych najbliższych sąsiadów. Najbardziej lubiani spośród nich są niezmiennie Czesi i Słowacy, a najmniej – Ukraińcy, Białorusini i Rosjanie.

W ostatnich kilkunastu latach zaszły pozytywne zmiany w stosunku Polaków do wszystkich naszych sąsiadów. W roku 1993 jedynie do Czechów i Słowaków badani częściej deklarowali sympatię niż niechęć. W stosunku do pozostałych krajów sąsiedzkich dominowała niechęć. Obecnie sympatia przeważa – choć w różnym stopniu – do wszystkich sąsiadów. Największe zmiany zaszły w postrzeganiu Litwinów i Ukraińców. We wrześniu 1993 roku niechęć do nich Polacy deklarowali ponad dwukrotnie częściej niż obecnie. Notujemy też wzrost w tym czasie sympatii do tych narodów – w przypadku Ukraińców jest blisko trzykrotnie częstsza, a w stosunku do Litwinów – niemal dwukrotnie częstsza.

Opracowała

Katarzyna WĄDOŁOWSKA